

Spis treści

Wprowadzenie	V
Wykaz skrótów	XIII

Część I. Koncepcja konstytucyjnego modelu regulacji wolności i praw jednostki

Rozdział I. Idee przewodnie wolności i praw jednostki w procesie uchwalania Konstytucji RP	3
§ 1. W poszukiwaniu „momentu konstytucyjnego”	3
§ 2. Kompromis polityczny czy społeczny konsensus konstytucyjny?	6
§ 3. Wizje wolności i praw jednostki w projektach konstytucji	8
§ 4. Godność istoty ludzkiej jako fundament wolności i praw	11
§ 5. Wolność i równość wobec prawa	14
§ 6. Pojmowanie godności człowieka w KKZN a współczesne spory wokół art. 30 Konstytucji RP	16
§ 7. Idea bezpośredniego stosowania konstytucyjnych wolności i praw	18
§ 8. Spory w sprawie katalogu wolności i praw w Konstytucji RP	22
§ 9. Uwagi końcowe	27
Rozdział II. Miejsce i znaczenie międzynarodowych źródeł prawa praw człowieka w polskim porządku konstytucyjnoprawnym	30
§ 1. Wprowadzenie	30
§ 2. Ranga międzynarodowego prawa praw człowieka w prawie polskim	31
§ 3. Wpływ zobowiązań międzynarodowych ze sfery praw i wolności człowieka na tworzenie prawa krajowego	44
§ 4. Wpływ międzynarodowych źródeł praw człowieka na stosowanie prawa krajowego	50
Rozdział III. Znaczenie wstępu do Konstytucji dla interpretacji statusu jednostki w Rzeczypospolitej Polskiej	57
§ 1. Znaczenie prawne wstępu do Konstytucji	57
§ 2. Wstęp do Konstytucji w praktyce	61
§ 3. Konkluzja	77
Rozdział IV. Klasyfikacja wolności i praw jednostki w Konstytucji RP...	78
§ 1. Uwagi wprowadzające	78

§ 2. Systematyka Konstytucji RP a kwestia klasyfikacji wolności i praw jednostki	79
I. Systematyka konstytucji a kwestia wolności i praw niederogowalnych	81
II. Konstytucyjne i pozakonstytucyjne wolności i prawa jednostki ...	82
III. Systematyka konstytucji jako podstawa wyodrębnienia określonych kategorii wolności i praw jednostki	86
§ 3. Wolność a prawo – problem konstytucyjnego zróżnicowania sfery chronionego dobra	93
§ 4. Wolności i prawa obywatelskie	98
§ 5. Kryterium podmiotu ochrony jako podstawa wyróżnienia wolności i praw	100
§ 6. Kryterium metod ochrony konstytucyjnych wolności i praw jednostki	101
§ 7. Terminologia wolności i praw jednostki w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego	103
§ 8. Uwagi końcowe	105
Rozdział V. Charakter i znaczenie wolności i praw jednostki wyrażonych w Rozdziale I Konstytucji RP	107
§ 1. Znaczenie i zawartość treściowa Rozdziału I Konstytucji RP	107
§ 2. Szczególna ranga wolności i praw wywiedzionych z przepisów rozdziału I – intencje ustrojodawcy	112
§ 3. Wolności i prawa wywiedzione z Rozdziału I – cele działania państwa czy prawa podmiotowe?	118
§ 4. Kwestia zakresu dopuszczalnych ograniczeń wolności (praw) podniesionych do rangi zasady ustrojowej	135
§ 5. Uwagi końcowe	138
Rozdział VI. Wolność i prawa człowieka w ujęciu konstytucyjnym	141
§ 1. Uwagi wprowadzające	141
§ 2. Historyczne poglądy na temat wolności i praw	145
§ 3. Teoretyczne prawnopoztywne schematy regulacji problematyki praw i wolności	155
§ 4. Najważniejsze prawnopaństwowe opisy praw i wolności człowieka ...	157
§ 5. Najistotniejsze międzynarodowe akty prawne dotyczące problematyki praw i wolności	164
§ 6. Rodzime unormowania kwestii wolności i praw <i>de lege lata</i>	167
§ 7. Uwagi końcowe	173
Rozdział VII. Problem horyzontalnego stosowania norm konstytucyjnych dotyczących wolności i praw jednostki w świetle Konstytucji RP	178
§ 1. Uwagi wstępne	178
§ 2. Pojęcie i formy horyzontalnego działania praw i wolności konstytucyjnych	180

§ 3. Konstytucyjna regulacja horyzontalnego działania praw człowieka – uwagi prawnoporównawcze	183
§ 4. Podstawy horyzontalnego działania praw i wolności jednostki w Konstytucji RP	188
§ 5. Horyzontalne działanie poszczególnych praw i wolności konstytucyjnych na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego i sądów	201
Rozdział VIII. Procedura zmiany Konstytucji RP a gwarancje ochrony wolności i praw jednostki	211
§ 1. Uwagi wprowadzające	211
§ 2. Pojęcie zmiany Konstytucji RP. Status jednostki w państwie jako determinant prostego bądź kwalifikowanego trybu zmian	217
§ 3. Wnioski	229
Rozdział IX. Pojęcie publicznych praw podmiotowych w świetle Konstytucji RP	232
§ 1. Uwagi wprowadzające	232
§ 2. Znaczenie pojęcia prawa podmiotowego dla nauki prawa konstytucyjnego	234
§ 3. Struktura konstytucyjnych publicznych praw podmiotowych	243
§ 4. Konstytucyjne prawa podmiotowe a normy programowe Konstytucji ...	264
§ 5. Podsumowanie	280
Część II. Zasady przewodnie konstytucyjnej regulacji wolności i praw	
Rozdział I. Rozumienie praw i wolności jednostki w Konstytucji RP (między dobrem wspólnym a ideą indywidualistyczną)	285
§ 1. Uwagi wprowadzające	285
§ 2. Jednostka czy wspólnota?	286
§ 3. Praktyka konstytucyjna	289
§ 4. Koncepcja człowieka w pragmatyzmie	292
§ 5. Uwagi końcowe	298
Rozdział II. Zasada demokratycznego państwa prawnego a kwestia praw i wolności jednostki	300
§ 1. Zasada demokratycznego państwa prawnego w doktrynie prawa państw demokratycznych	300
§ 2. Zasada demokratycznego państwa prawnego w polskiej doktrynie prawa	301
§ 3. Zasada demokratycznego państwa prawnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego	305
§ 4. Ocena orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego zasady demokratycznego państwa prawnego w nauce prawa	314

Rozdział III. Bezpośrednie stosowanie Konstytucji w kontekście realizacji i ochrony praw i wolności	318
§ 1. Bezpośrednie stosowanie Konstytucji w konstytucjonalizmie państw demokratycznych i w ich doktrynie prawa	318
§ 2. Kontrowersje wokół bezpośredniego stosowania Konstytucji w polskiej nauce prawa i w orzecznictwie sądowym	321
I. Zakres podmiotowy (jakie podmioty mogą bezpośrednio stosować Konstytucję?)	321
II. Zakres przedmiotowy (jakie normy Konstytucji można bezpośrednio stosować?)	327
§ 3. Bezpośrednie stosowanie konstytucyjnych norm dotyczących praw i wolności jednostki	328
§ 4. Wnioski	333
Rozdział IV. Zasada poszanowania godności człowieka i jej wpływ na interpretację konstytucyjnego uregulowania praw i wolności jednostki	335
§ 1. Uwagi wprowadzające	335
§ 2. Godność – najważniejszy fundament współczesnego systemu ochrony praw jednostki	336
§ 3. Miejsce godności w międzynarodowych aktach praw człowieka i bioetyki	337
§ 4. Zakres podmiotowy zasady godności w regulacjach normatywnych i jej relacje z prawem do życia	345
I. Standardy międzynarodowe	345
II. Polski stan prawny	353
§ 5. Charakter konstytucyjnie gwarantowanej zasady poszanowania godności człowieka	355
§ 6. Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a poszukiwanie treści i funkcji zasady godności w polskim porządku prawnym	359
I. Dwa wymiary konstytucyjnie gwarantowanej godności człowieka	359
II. Godność podstawą skargi konstytucyjnej	361
III. Funkcje zasady poszanowania godności w polskim porządku prawnym	363
§ 7. Podsumowanie	365
Rozdział V. Zasada poszanowania wolności i jej ograniczenia	367
§ 1. Wolność a wolności	367
§ 2. Wolność wewnętrzna i zewnętrzna	369
§ 3. Problem Wolności w różnych epokach	370
I. Wolności indywidualne	370
II. Wolności kolektywne	375
§ 4. Wolność w dawnym polskim prawie pozytywnym	382
§ 5. Wolności zbiorowe w polskiej Konstytucji i ich ograniczenia	385

§ 6. Wolności indywidualne w polskiej Konstytucji i ich ograniczenia	392
§ 7. Uwagi końcowe	409
Rozdział VI. Zasada równości i jej wpływ na realizację konstytucyjnych praw i wolności	413
§ 1. Uwagi wprowadzające	413
§ 2. Ewolucja rozumienia zasady równości	414
§ 3. Zasada równości w dokumentach międzynarodowych	417
§ 4. Zasada równości w polskich rozwiązaniach ustrojowych	420
§ 5. Konstytucyjna zasada równości w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego	423
§ 6. Zakończenie	439
Rozdział VII. Równouprawnienie kobiet i mężczyzn	441
§ 1. Uwagi wprowadzające	441
§ 2. Równouprawnienie kobiet i mężczyzn w polskich Konstytucjach, w prawie międzynarodowym i prawie europejskim	442
§ 3. Równouprawnienie kobiet i mężczyzn jako prawo podmiotowe	452
§ 4. Zakres treściowy konstytucyjnej formuły równouprawnienia kobiet i mężczyzn	455
§ 5. Równouprawnienie w prawie pracy i prawie ubezpieczeń społecznych	459
§ 6. Uwagi końcowe	468
Rozdział VIII. Zasada poszanowania obywatelstwa polskiego i zapewnienia opieki obywatelowi przebywającemu poza granicami kraju	470
§ 1. Uwagi wprowadzające	470
§ 2. Obywatelstwo w prawie polskim	472
§ 3. Zewnętrzny wymiar zasady poszanowania obywatelstwa polskiego ...	483
§ 4. Uwagi końcowe	508
Rozdział IX. Status prawny i ochrona praw mniejszości narodowych w Polsce	510
§ 1. Uwagi wprowadzające	510
§ 2. Regulacje prawa międzynarodowego	511
I. System uniwersalny ONZ	511
II. System regionalny Rady Europy	513
§ 3. Regulacje prawa wewnętrznego	517
I. Konstytucja RP	517
II. Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym	518
1. Geneza ustawy o mniejszościach narodowych	518
2. Postanowienia ogólne i definicja mniejszości narodowej i etnicznej	520

3. Zakaz dyskryminacji i asymilacji	521
4. Przepisy dotyczące języka mniejszości	521
4.1. Używanie imion i nazwisk w języku mniejszości	521
4.2. Używanie języka mniejszości w życiu prywatnym i publicznym	522
4.3. Język pomocniczy	522
4.4. Język regionalny	524
5. Przepisy dotyczące oświaty i kultury	524
6. Organy do spraw mniejszości narodowych i etnicznych	525
6.1. Komisja Wspólna Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych	526
§ 4. Uwagi końcowe	527
Rozdział X. Zasada różnicowania zakresu realizacji konstytucyjnych wolności i praw jednostki w oparciu o kryterium obywatelstwa polskiego.....	
§ 1. Uwagi wprowadzające	529
§ 2. Przesłanki i charakter zróżnicowania zakresu realizacji konstytucyjnego ujęcia wolności i praw jednostki ze względu na kryterium obywatelstwa polskiego w pracach Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego	533
§ 3. Specyfika regulacji konstytucyjnej i jej wpływ na dekodowanie podmiotu gwarantowanych wolności praw	542
I. Charakter konstytucyjnej zasady i podstaw zróżnicowania sytuacji prawnej cudzoziemca	542
II. Kwestia konstytucyjnego zastrzeżenia realizacji konkretnych wolności i praw na rzecz obywateli polskich	545
§ 4. Praktyka konstytucyjna	549
§ 5. Uwagi końcowe	554